

Asia: VN/17877/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista

Lausunnonantajan lausunto

Toimivaltaisen viranomaisen (Ruokavirasto) nimeäminen (2 §)

Asetuksen toimeenpanon osalta on perusteltua varmistaa, että Ruokaviraston resurssit mahdollistavat asetuksen valvonnan ja siihen liittyvän yritysten tuen ja neuvonnan. Lisäksi Tullin resurssien vahvistaminen ja varmistaminen on välttämätöntä, jotta asetusta on mahdollista riittävässä määrin valvoa myös tuontielintarvikkeiden ja muiden metsäkatoasetuksen alaisten hyödykkeiden osalta.

Valvonta ja tarkastukset (4-13 §)

Metsäkatoasetukseen liittyvissä valvonnoissa kirjallinen korjausmääräys tulisi määrittää ensisijaiseksi puuttumiskeinoksi. Valvonnan kohteena olevalle toimijalle tulee kirjata oikeus ulkopuolisen asiantuntijan hyödyntämiseen valvontatilanteissa.

Metsäkatoasetuksella tulee olemaan suoria vaikutuksia myös suoramyyntiä harjoittaville maataloille. Tämän johdosta metsäkatoasetuksen valvonnasta tulee muiden maatalousyrittäjiä koskevien valvontojen tavoin ilmoittaa riittävän aikaisessa vaiheessa (enintään 14 päivää) viljelijälle etukäteen, jotta valvontatapahtumaan osallistuminen ei tuota toimijalle kohtuutonta haittaa, eikä heikennä eläinten hyvinvointia. Valvontatapahtuman ajankohtaa on oltava mahdollista sovitella painavan syyntä perusteella. Toimijalle on annettava mahdollisuus tarkastusta ja tarkastushavainnoista koskevien mielipiteiden kirjaamiseen osaksi valvontadokumentteja.

Valvontaan liittyvien kustannusten osalta Ruokaviraston on valvovana viranomaisena eriteltävä yksiselitteisesti toimijalle, mistä valvontaan liittyvät kustannukset koostuvat.

Pykälissä 15§, 16§, 20§ ja 23§ tulisi täsmentää kohtia, jotka viittaavat Metsäkatoasetuksen 10 artiklan ja 11 artiklan menettelyihin, joita edellytetään keskitason ja korkean riskitason maista

hankituille hyödykkeille. Nykyinen muotoilu voidaan tulkita siten, että 10 artiklan ja 11 artiklan menettelyjä edellytetään myös alhaisen riskitason maista hankituille hyödykkeille

Perustellut huolenaiheet (14 §)

-

Hallinnolliset seuraamukset (15-19 §)

-

Rikkomusmaksu ja hallinnollinen seuraamusmaksu (20-24 §)

Pidämme asetuksessa esitettyä 4 % seuraamusmaksua yrityksen liikevaihdosta asetuksen noudattamatta jättämisestä kohtuuttoman suurena. Kohtuuton sanktiointi voi johtaa vähäisten rikkomustenkin johdosta yritysten liiketoiminnan päättymiseen. Korkeat seuraamusmaksut korostavat sen tarvetta, että yrityksille tarjotaan riittävä valmistautumisaika, neuvonta ja toisaalta mahdollisuus korjata puutteet ennen sanktiointia.

Määräaikainen sulkeminen hankintojen ja julkisen rahoituksen ulkopuolelle (25 §)

-

Erinäiset säännökset ja voimaantulo (26-31 §)

Lain ja asetusten noudattamisen haasteen muodostavat keskeneräiset tulkinnat komission suunnalta sekä kansallisen tulkinnan puutteet. Suhtaudumme tilanteeseen ratkaisukeskeisesti ja toivomme yksiselitteisempiä tulkintoja. Tämä on välttämätön edellytys, jotta uutta sääntelyä on mahdollista noudattaa täsmällisesti, ja samalla kustannustehokkaasti. Meillä on huolenaiheita, joille toivomme ratkaisuja lain tulkinnasta ja myöhennyksestä aikataulusta (pidennetty siirtymisaika). Erittäin tärkeää on, että kaikilla EU:n jäsenmailla on tasavertaiset kilpailuedellytykset, mikä myös puoltaa yhteistä tulkintaa asetuksesta ja sen toimeenpano aikataulusta. Emme näe mahdollisena, että eurooppalaisessa sisämarkkinassa Suomi toimeenpanisi metsäkatoasetusta muista jäsenmaista poikkeavassa aikataulussa. Myös uhka EU:n ja kolmansien maiden välisten kauppasuhteiden heikkenemisestä voi vaikuttaa voimakkaasti ja arvaamattomasti elintarvikemarkkinoihin EU:n sisällä. Siksi markkinahäiriöt ovat todennäköisiä koko elintarvikeketjussa jo ilman metsäkatoasetuksen toimeenpanon ja sen tulkintojen tuomaa epävarmuutta koko EU:n alueella.

Hyvän lainsäädännön valmistelun periaatteiden näkökulmasta on ongelmallista, että metsäkatoasetuksen valvontaa koskevaa lainsäädäntöä edistetään samaan aikaan, kun metsäkatoasetuksen tulkintoihin liittyy koko Euroopassa laajasti epävarmuutta. Lisäksi tiedossa olevien asetuksen edellyttämien tietotarpeiden toteuttaminen tulee todennäköisesti edellyttämään niin merkittäviä järjestelmä-, sopimus- ja toimintatapamuutoksia, ettei lain velvoitteita ole tosiasiallisesti mahdollista täyttää 1.1.2025 alkaen. Asetuksen voimaantulo epäselvässä tilanteessa voi johtaa myös haasteellisiin oikeusturvakysymyksiin. Tämän johdosta Maa- ja metsätalousministeriön ei ole perusteltua saattaa voimaan valvontaa koskevaa lainsäädäntöä, ennen kuin asetuksiin liittyviin epävarmuuksiin on saatu Euroopan komissiolta tarvittavat tulkintaohjeet. Epäselvää on myös, miten tuleva uusi Euroopan komissio suhtautuu metsäkatoasetuksen toimeenpanoon ja tulkintoihin. Ongelmana on myös asetuksen osittainen takautuvuus.

Esityksen vaikutukset (HE-luonnoksen perusteluiden luku 4.2)

Asetuksen epäselvistä tulkinnoista ja lyhyestä siirtymäajasta johtuen, markkinoihin ja huoltovarmuuteen kohdistuu mm. seuraavia riskejä:

Asetuksen kohteena olevia tuotteita markkinoille toimittavat yritykset eivät pysty täyttämään lain vaatimuksia annetussa aikataulussa ja saattamaan markkinoille todennetusti metsäkatovapaita tuotteita, kuten esimerkiksi naudanlihaa. Yritysten varastot saattavat täytyä naudanlihasta. Markkinahäiriöt aiheuttavat arvoketjuihin lisäkustannuksia, heikentävät kannattavuutta sekä rajoittavat kehittämisinvestointien toteutusta.

Asetus on jo aiheuttanut vakavaa vahinkoa kotimaisen naudanlihantuotannon kilpailukyvyn ja vastuullisuuden kehittämiseksi investointisuunnitelmien keskeytymisen johdosta.

Asetuksen epäselvät tulkinnat ja siitä seuraavat markkinahäiriöt voivat johtaa naudanlihan kohdalla eläinliikenteen vakaviin häiriöihin. Mikäli tuotteiden markkinoille saattaminen estyy, vasikka- ja teuraseläinliikenne ruuhkautuu, aiheuttaen mahdollisesti myös eläinten hyvinvointiongelmia tilanpuutteen vuoksi. Tämä heikentää entisestään tilojen kannattavuutta sekä lisäkustannusten, että mahdollisten tukimenetysten johdosta.

Mikäli suomalaisen tai eurooppalaisen naudanlihan markkinoille saattamisen ehdot poikkeavat merkittävästi kolmansien maiden tuontivaatimuksista, on olemassa merkittävä riski siihen, että naudanlihan tuonti kasvaa. Tämä heikentää pitkällä aikavälillä kotimaisen naudanlihantuotannon kilpailukykyä.

Elintarvikeviennissä lainsäädännölliset tulkinnat voivat häiritä merkittävästi kaupallista toimintaa. Vientivalmistelut aloitetaan kuukausia ennen varsinaista markkinoille saattamista. Nautojen pitkän elinkaaren johdosta, ennakoitavuus on välttämätön osa arvoketjun ohjausta.

Metsäkatolainasetuksen tulkinnoista johtuen, on epäselvää, onko perinnebiotoopeilla laiduntavien nautojen lihaa mahdollista saattaa lainkaan markkinoille. Tämä on räikeässä ristiriidassa luonnon monimuotoisuuden ja nautojen laiduntamisen edistämisen kanssa, ja aiheuttaa tarpeetonta epävarmuutta laiduntaville tiloille. Asetuksen toimeenpanossa tulee mahdollistaa nykyisten ja perinnebiotooppien hyödyntäminen, ja uusien perustaminen.

Muita huomioita

Atria Suomi Oy, HKFoods Oyj ja Snellmanin Lihanjalostus Oy haluavat kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksen luonnoksesta laiksi metsäkatolainasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista sekä laiksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 pykälän muuttamisesta.

Elintarviketeollisuus on huolissaan maailman ja Suomen metsäluonnon köyhtymisestä ja haluaa omalta osaltaan estää metsäkatoa ja toisaalta edistää luonnon monimuotoisuutta ja kasvukykyä muuttuvissa ilmasto-olosuhteissa.

Asetuksessa on ensivaiheessa todettu, että kaikki alkuperämaat tulkitaan keskimääräisen riskitason maaksi. Metsäkatoasetuksen mukaan metsäkatoa syntyy, kun metsää raivataan maatalouskäyttöön. Suomessa riskit metsäkatoon ovat tosiasiallisesti pienet, verrattuna muihin naudantuotantomaihin myös EU:n sisällä. Lisäperustelut löytyvät lain perusteluista (sivu 19, naudataloudelle raivattu maapinta-ala on suhteellisen vähäinen ja riski laiduntamiseen pieni). Ehdotamme, että Suomi tulkitaan alhaisen riskitason maaksi.

Ehdotamme toimeenpanon lykkäystä vähintään vuodella, mutta käyttöönottoa kuitenkin vasta sitten, kun tulkinnat ja tarvittavat tietojärjestelmät (mm. TRACES-järjestelmä ja sen rajapinnat) ovat valmiita käyttöönottoon koko EU:n alueella.

Geolokaation osalta pidämme perusteltuna, että viranomaiset hyödyntävät ehdon täyttämässä hyödynnetään kansallista nautarekisteriä, sekä muita kansallisia rekistereitä.

Kansallisesti pitäisi olla määriteltynä viranomaisten toimesta, missä metsäkatoa on aiheutettu. Toimijoilla pitää olla mahdollisuus tarkistaa rajapinnan kautta tilojen geolokaatioiden perusteella, että tiloilla ei ole aiheutettu metsäkatoa. Tiedon ja rajapinnan hyödyntämisen tulee olla maksutonta.

Läpinäkyvyyden ja oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi tiedon tulee olla kaikkien osapuolten, myös naudanlihantuottajien, saatavilla.

Edelleen alan yrityksille on epäselvää, miten käsitteet "erä" ja "toimija" määritellään asetuksessa.

Alan yritysten tämänhetkisen käsityksen mukaan tarvittava TRACES-järjestelmä olisi valmis vasta lokakuussa. Onkin mahdotonta olettaa, että tämän aikataulun puitteissa järjestelmä olisi integroitavissa arvoketjun omiin tarvittaviin tietojärjestelmiin, ja että toimialan sisäisiin tietojärjestelmiin ja sopimuskäytänteisiin olisi mahdollista toteuttaa tarvittavat muutokset asetuksen nykyisen määräajan puitteissa.

Asetus asettaa kaupalle veloitteita perustuen kaupan merkittävään rooliin tuotteiden markkinoille saattajana. Tämän seurauksena tietotarve ketjun toimijoilta on suuri. Traces- järjestelmän

käyttökelpoisuus tiedon välittäjänä on edelleen epäselvä, mikä vaikeuttaa ja hidastaa yritysten mahdollisuutta kehittää järjestelmiään omien velvoitteidensa täyttämiseksi.

Asetuksen tulisi selkeästi sallia ennen toimeenpanon alkamista pakkasvarastoon hankitun naudanlihan markkinoille saattaminen, sillä naudanlihassa kysynnän ja tarjonnan tasapainottamisessa pakkasvarastojen merkitys on kriittinen, eikä pakkasvarastoissa olevien erien markkinakelvottomaksi tekeminen olisi kestävä tapa toimia.

Metsäkatoasetuksen toimeenpano voi takautuvuutensa johdosta pahimmillaan johtaa nautojen pitkän elinkaaren johdosta siihen, että elintarvikekelpoista naudanlihaa ei voida laskea markkinoille. Valmistelussa tulee pyrkiä välttämään kuvattu tilanne, sekä arvioida keinot kompensoida tuottajille mahdollisesti syntyvät taloudelliset menetykset.

Palmuöljyn osalta asetuksessa tulisi selkeämmin kuvata sitä millaisia eroavaisuuksia velvoitteiden tarkastelussa on soijasta tai palmuöljystä uusia tuotteita valmistavien ja tuontia ja vientiä harjoittavien yritysten välillä. (Viitaten lauseeseen: Velvoitetta tarkastellessa olennaista on kuitenkin se, että jalostavatko nämä Suomessa toimivat yritykset soijasta tai palmuöljystä uusia asetuksessa listattuja tuotteita sekä tuovatko tai vievätkö ne asetuksessa listattuja tuotteita.)

Helsingissä 4.7.2024

Risto Lahti

Yhteiskuntasuhdejohtaja

Atria Suomi

Mikko Järvinen

Lihaliiketoiminnasta vastaava johtaja

HKFoods Oyj

Roland Snellman

Toimitusjohtaja

Snellmanin Lihanjalostus Oy

Lahti Risto
Atria Suomi Oy